

Maktabgacha ta'limda tadbirlarni tashkil etish texnologiyasi
Технология организации мероприятий в дошкольном образовании
Technology for organizing events in preschool education

A.Qodiriy nomli JDPI maktabgacha ta'lim metodikasi kafedrası dots. G.Kushakova

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim tarbiyaviy tadbirlarni tashkil etish yuzasida ma'lumotlar berilgan

Аннотация: В данной статье представлена информация по организации воспитательной деятельности в дошкольном образовании.

Annotation: This article provides information on the organization of educational activities in preschool education.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, tadbir, texnologiya, ma'naviy-ma'rifiy, ahloqiy, tarbiyaviy, milliy madaniyat, san'at, xalq ijodiyoti.

Ключевые слова: дошкольное воспитание, мероприятие, технология, духовно-воспитательная, нравственная, воспитательная, национальная культура, искусство, народное творчество.

Key words: preschool education, event, technology, spiritual and educational, moral, educational, national culture, art, folk art.

Mamlakatimizda mustaqillik shamollari esa boshlagan davrdan boshlaboq, olib borilayotgan barcha iqtisodiy, siyosiy jarayonlarning asosida ham ma'naviy-ma'rifiy, ahloqiy va tarbiyaviy ishlarning hamohangligini kuzatish mumkin. Shu jihatdan olib qaralganda, madaniyat va san'atga aloqador bo'lgan sohalarda yurt tinchligi, Vatan ravnaqi, komil inson kabi tushunchalar talqini muhim ijodiy va tashkiliy jarayonlarni qamrab oladiki, unda madaniyat xodimlari, san'at sohasi ustalari zimmasiga katta ma'suliyat yuklanadi. Aholini ma'naviy kamol toptirish, madaniy bilimlarini oshirish, ularni pok va halol yashashga chaqirish, mustahkam e'tiqodga ega bo'lish kabi xususiyatlarni shakllantirishda tadbirlar tashkilotchilariga alohida bilim, ko'nikma, mahorat va mehnat talab qilinadi.

Tadbirlarni tashkil etishdan asosiy maqsad - milliy va dunyo madaniyatlarining eng yaxshi namunalarini keng targ'ib qilish va ommalashtirish, o'sib kelayotgan avlodni, zamonaviy yoshlarni ma'naviy tarbiyalash, millatiga, tarixiga, insoniyatga bo'lgan hurmatni uyg'otish va saqlash, ma'naviy-ma'rifiy

islohotlarda faol ishtirok etishdir. Zotan, xalqlarning o'ziga hosligi va betakrorligini saqlash, tarixan shakllangan qadimiy milliy madaniyatlar, san'at va xalq ijodiyoti, yuz yillar davomida tarkib topgan milliy an'ana va urf-odatlarining o'zaro yaqinlashuvi va bir-birini boyitishi uchun, dunyoda yashayotgan turli millat va elat vakillari o'rtasida o'zaro hurmat muhitini qaror toptirish uchun tadbirlarning ahamiyatini alohida ta'kidlash maqsadga muvofiqdir.

Tadbirlarni tashkil etishning bosh maqsadi tadbirlarni to'g'ri, maqsadli tashkil etishga o'rgatishdir.

Tadbirlarda shaxs o'z insoniy fazilatlarini shakllantira boshlaydi, yashirin, betakror, individual hususiyatlari, qobiliyatlarini kashf etadi, ularni o'stiradi va rivojlantirib boradi, jamiyat, hayot bilan muloqotga kirishadi. Murakkab ijtimoiy voqelik sifatida bu tadbirlarning o'ziga xosligi shundaki, u insoniyat avlodlarining mehnati va bilimlarini o'ziga singdirib oladi, saqlaydi, doimiy boyitib boradi va ularni kelgusi avlodlarga yetkazib beradi. Mana shunday ulkan ishlarni amalga oshirishda tadbirlarni tashkil etish va bu orqali yoshlarni tarbiyalash –hozirgi kunning dolzarb masalalaridandir. Undan tashqari, tadbirlar milliy qadriyatlar, an'analar, urf-odatlar asosida vujudga kelgan bo'lib, har bir odamni mehr-shavqatli, mehr-oqibatli bo'lishiga da'vat etadi, yer yuzida barqarorlik, birdamlik va ahillik tabiatini uyg'otadi, xalqlarning madaniyatlarini o'zaro birlashtiradi, boyitadi, insonlarning millati, tili va dinidan qat'iy nazar, xalqlarni bir-biriga yaqinlashtiradi. Bir so'z bilan shuni aytish mumkinki, shaxsning ma'naviy yuksalishi uning ijtimoiy faolligini oshiradi va jamiyat taraqqiyotini tezlashtiradi. I.A.Karimov taraqqiyotning rivojlanish qonuniyatlarini chuqur anglagan holda, "Biron-bir jamiyat ma'naviy imkoniyatlarini, odamlar ongida ma'naviy va ahloqiy qadriyatlarni rivojlantirmay hamda mustahkamlamay turib, o'z istiqbolini tasavvur eta olmaydi"¹, deb ta'kidlagani bejiz emas, albatta. Insonlar ongida ma'naviy-ma'rifiy, ahloqiy, tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lgan tushunchalarini kengaytirish, jamiyatning faol a'zosiga aylanish, Vatanni sevish, tinchlik, mustaqillikning qadriga yetish kabi qadriyatlar - tadbirlarni tashkil etish orqali amalga oshirilishi maqsadga

¹ I.Karimov. Xavfsizlik va barqaror taraqqiyot yo'lida. Asarlar, 6-jild. T., O'zbekiston, 1998, 125-bet.

muvofigdir. Darhaqiqat, “ma’naviyatni yuksaltirish shu kunning dolzarb vazifalaridan biri. Kelajak poydevori bo‘lmish yoshlar qalbi va ongiga boy ma’naviy merosni singdirish asosida barkamol avlodni shakllantirish esa undan ham dolzarbroqdir. Chunki Vatanimiz kelajagi, xalqimiz oldida turgan ulkan maqsadlarga erishish, avvalo yoshlarimizga, ularning har tomonlama barkamol inson bo‘lib yetishishga bog‘liqdir”.² Shu nuqtai nazardan olib qaralganda, komil inson tarbiyasidagi ma’naviy-ma’rifiy, ahloqiy va tarbiyaviy ishlarning samaradorligiga erishish muhim vazifalardandir.

Tadbirlar tur (janr)lariga qarab turlicha tashkil etishni taqozo etadi. Masalan, tadbirlarning eng ko‘p tarzda qo‘llanilayotgan turlaridan biri davra suhbatini olaylik. Davra suhbatini tashkil etish ijodiy jihatdan katta mehnat talab qilmaydi. Ammo, tashkiliy tomondan juda ko‘p mehnat qilishga to‘g‘ri keladi. Yoki, tadbirlarning eng faol turlaridan biri ommaviy bayramlarni oladigan bo‘lsak, bu o‘ziga xos ijodiy va tashkiliy jarayonlarning uyg‘unligini talab etadi. Har qanday holatda ham tadbirlarning turlaridan kelib chiqqan holda tashkil etish maqsadga muvofiq bo‘ladi. Ammo bu ikkala holatda ham asosiy maqsadni tarbiyaga yo‘naltirish eng muhim vazifalardan hisoblanadi. Shuning uchun “Maktabgacha ta’limda tadbirlarni tashkil etish texnologiyasi” fanini o‘zlashtirishga tashkiliy, ijodiy hamda sahnalashtirish jarayonlarini to‘liq o‘zlashtirish - tadbirlarni to‘g‘ri tashkil etishga yordam beradi.

Davlatimiz tomonidan chiqarilayotgan madaniyat, san’at, ta’lim, tarbiya masalalariga oid qaror, farmonva boshqa xujjatlarni targ‘ib qilish, ularni jamoaga yetkazishda, ularning ongiga ta’sir qilishda ko‘proq tadbirlarni o‘tkazishga ehtiyoj seziladi.

Komil inson, barkamol avlod tarbiyasida tadbirlarning roli benihoyadir. Tadbirlar haqida umumiy tushunchalar, uni tashkil etish, sahnalashtirish ishlari, unga ijodiy yoki pedagogik nuqtai nazardan yondoshish, uning inson tarbiyasida tutgan roli va boshqa masalalar juda ko‘p tadqiqotchilarni o‘ziga tortgan. Ammo, bir narsani eslatib o‘tish joizki, sobiq ittifoq davrida yozilgan bir qancha manbalardan boshqa bu soha, ya’ni tadbirlarga oid bo‘lgan o‘zbek tilidagi manbalar juda kam.

² To‘plam. “Ma’naviyat –jamiyat taraqqiyotining bosh mezon”. T., 2011, 342-bet.

Professor U.Qoraboyevning “Tadbirlar”, “Badiiy ommaviy tadbirlar” kitobida bu mavzularga oid ma’lumotlarni topish mumkin. Oliy ta’lim uchun aynan tadbirlar to’g’risida manba yo’q. Ammo, tadbirlarning asl mohiyatini, tadbirlarning genezisi haqidagi ma’lumotlarni B.Sayfullayev tomonidan yaratilgan “Tomosha san’ati tarixi va nazariyasi (T., 2014), M.Umarovning “Estrada va ommaviy tomoshalar tarixi” (T., “Yangi asr avlodi”, 2009), tadbirlar dramaturgiyasi bo’yicha H. Muhammadning “Ssenariynavislik asoslari” (T., Fan va texnologiya, 2008), sahnalashtirishga oid manbalarni esa B.Sayfullayev hamda J. Mamatqosimovlar hammuallifligida yaratilgan “Aktyorlik mahorati”(T. Fan va texnologiya, 2012) kabi qo’llanmalardan topish mumkin.

Mustaqillikning dastlabki yillaridanoq yurtimizda ma’naviyatni yuksaltirishga katta e’tibor berilishi bejiz emas. Chunki, iqtisodiy rivojlantirish, mustaqillikni mustahkamlash, mamlakatni jahon siyosati sahnasiga olib chiqish kabi vazifalarni ma’naviyatni yuksaltirmay turib amalga oshirish mumkin emas. Zero, barkamol avlodni tarbiyasi ham bunday ulug’ maqsadlarga erishishning asosi hisoblanadi. Yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlarga nisbatan hurmat ruhida va axloq qoidalari asosida tarbiyalash, yosh avlodda hayotga qat’iy ishonch va qarashni, mentalitetimizga yot bo’lgan zararli ta’sir va oqimlarga qarshi tura olish qobiliyatini rivojlantirish barcha pedagoglar va madaniy-ma’rifiy ishlar mutassadilarining asosiy ustuvor vazifalardan hisoblanadi. Shu jihatdan ham barkamol avlod tarbiyasida tadbirlarning tashkil etishni maqbul usullaridan foydalanish, tadbirlarda tarbiyaviy ahamiyatga ega bo’lgan manbalar va usullarni mahorat bilan qo’llay olish, insonlar ongiga ta’sir qilish, bir so’z bilan aytganda, komil inson tarbiyasiga qaratilgan barcha jarayonlardan maksimal foydalanish mazkur o’quv qo’llanmaning maqsadlarini belgilaydi. Tadbirlarni tashkil etish, uning dramatik asosini yaratish, sahnalashtirish, tomoshabinga tatbiq etish va tarbiyaviy asoslarga yo’naltirish, tarbiyaviy ahamiyatga ega bo’lgan manbalarni qo’llay olish, odob, ahloq, jamiyat taraqqiyoti masalalariga ongli yondoshish, ularni bilimli, ilimli qilish, ma’naviyat bilan qurollantirish, komil insonni tarbiyalashga qaratilgan vazifalar- tadbirlarni mahorat bilan tashkil etilishiga asos bo’la oladi.

Mazkur modul tadbirlarni tashkil etishning o'ziga xosligi, mamlakatimizda yangicha munosabatlarning taraqqiyoti, tadbirlarni tashkil etishni turli usul va ko'rinishlari, tashkil etilayotgan tadbirlarning inson tafakkuriga ta'siri va jamiyat taraqqiyotiga hissa qo'shishdagi ahamiyatini tahlil etish asnosida vujudga kelgan.

Fuqarolarni ma'naviy kamol toptirish, kishilarning bo'sh vaqtini sermazmun o'tkazish, ma'naviy boyitish, aholini madaniy, ma'rifiy, ijodiy, hordiqiy faoliyatlari uchun shart-sharoitlar, imkoniyat va qulayliklar yaratish, joylarda xalq madaniyatini taraqqiy ettirish va rivojlantirish kabi maqsad va vazifalarni o'zida qamrab oladigan tadbirlarni tashkil etish masalalari mazkur mavzuda joy olgan.

O'zbekiston Respublikasi madaniyat va sport ishlari vazirligining 2010yil 15fevraldagi "Vazirlikning madaniyat yo'nalishidagi muassasa va tashkilotlarni meyoriy xujjatlar bilan ta'minlash to'g'risida"gi 126-son buyrug'iga asosan Respublika xalq ijodiyoti va madaniy-ma'rifiy ishlar ilmiy-metodik hamda axborot markazi tomonidan nashrga tayyorlangan "Madaniyat sohasiga oid meyoriy xujjatlar to'plami", O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2013 yil 25 iyundagi "2013-2018 yillarda zamonaviy madaniyat va aholi dam olish markazlarini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida" 178-son qarori, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "2011-2015 yillarda madaniyat va istirohat bog'larining moddiy-texnika bazasini mustahkamlash va ularning faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari dasturini tasdiqlash to'g'risida"gi 322-son qarori va boshqa xujjatlar - joylarda maqsadli, tarbiyaga yo'naltirilgan tadbirlarni tashkil etishga qaratilganligi bilan e'tiborga molikdir.

Tadbirlarni - eng avvalo, insonlar uchun tashkil etiladigan, ularning bo'sh vaqtlarini to'ldiradigan, ijodiy, estetik qarashlarini shakllantiradigan, madaniy bilimlarini boyitadigan jarayon deb tushunish mumkin. Insonlar ishdan bo'sh paytlarida madaniy ehtiyojlarini qondirishlari maqsadida turli ijodiy, ko'ngilochar, san'at vositalari ishtirok etgan jarayonlarda qatnashishni hohlaydilar. Shaxar sharoitida teatrlar, turli konsert dasturlari, bog'lar, madaniyat va aholi dam olish markazlari va boshqa dam olish maskanlariga borib, o'zlarining madaniy

ehtiyojlarini qondirishga harakat qiladilar. Qishloq sharoitlarida esa bunday imkoniyatlarni madaniyat va aholi dam olish markazlarida, madaniyat va istirohat bog'larida amalga oshirish mumkin bo'ladi. Har qanday sharoitda ham mohirona tashkil etilgan tadbirlar insonlarga ozmi-ko'pmi o'zi istagan "ne'matlar"ga ega bo'lish imkonini beradi.

Xo'sh, shunday ekan, tadbir degan tushunchaga qanday izoh bersak maqsadga muvofiq bo'ladi?

O'zbek tilining izohli lug'atida "tadbir" - biron ishni, maqsadni amalga oshirish, ro'yobga chiqarish vositasi – shuning uchun puxta o'ylab tuzilgan, ishlab chiqilgan amaliy choralar majmuidir, deyilgan. Tadbirlar to'g'risida shu soha olimlari turli fikr mulohazalarni aytib o'tganlar. U.Qoraboev bu tushunchani badiiy ommaviy tadbirlar deb, yana boshqalar madaniy-oqartuv, madaniy-ma'rifiy ishlar deb yuritganlar. Tadbirlar esa bu jarayonlarning barchasini o'zida qamrab oladigan ijodiy va tashkiliy jarayondir. Tadbirlarni kengroq ma'noda qo'llash maqsadga muvofiqdir. Ommaviy bayramlar, konsert dasturlari, tematik kechalar, turli mavzudagi musiqiy, badiiy, publitsistik, xoreografik kompozitsiya va h.k.lar, bog'lar, maydonlarda o'tkaziladigan turli janrlardagi tadbirlar umumiy nom bilan tadbir tushunchasiga teng bo'ladi. Bir so'z bilan aytganda ijodiy, uslubiy jihatdan mukammal, puxta tayyorlangan, to'g'ri tashkil etilgan dasturlar tadbir deb nomlanadi.

Yuqorida aytib o'tganimizdek, har qanday tadbir ijodiy va tashkiliy jarayonlarni o'z ichiga oladi. Ijodiy ishlarga tadbirning ssenariy rejasini tuzish, ssenariysini yozish, sahnalashtirish, badiiy jamoalar bilan ishlash, tadbir o'tadigan joyni bezash kabi ishlar kirsa, tashkiliy ishlarga esa ana shu ijodiy ishlarni amalga oshirish uchun qilinadigan barcha ishlar kiradi. Masalan, badiiy jamoalar bilan ishlash uchun mikrofonlar, texnik jihozlarni tayyorlash kabi vazifalar shular jumlasidandir. Xulosa qilib aytganda tadbirlar - farzandlarimizni ma'naviy kamol toptirish, madaniy saviyasini oshirish, bilimni o'stirish, dunyoqarashini kengaytirish, ijodiy qobiliyatini rivojlantirish, bo'sh vaqtini samarali o'tkazishga qaratilgan ijodiy va tashkiliy jarayondir. Ijodiy va tashkiliy jarayonlar uyg'unligiga

erishish –ma’ruzalar, repititsiyalar, mashqlar, trenajlar, kurs ishlarini tayyorlash jarayonlarida sayqallanib boriladi hamda ularning aktyorlik, rejissyorlik, tashkilotchilik, ijodkorlik qobiliyatlari shakllantirib boriladi

Adabiyotlar ro’yxati:

1. Kushakova, G. (2021). 6-7 BOLALARNI OILADA MAKTABGA TAYYORLASH JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISHNING METODIK AHAMIYATI. *Мактабгача таълим журнали*, 3(Preschool education journal). Retrieved from <https://presedu.jspi.uz/index.php/presedu/article/view/3938>
2. Kushakova, G. (2021). MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARIDA PEDAGOGIK ISHLARNI TASHKIL ETISH . *Мактабгача таълим журнали*, 3(Preschool education journal). Retrieved from <https://presedu.jspi.uz/index.php/presedu/article/view/3509>
3. KG Egamkulovna Pedagogical conditions for the formation of tolerant thinking in youth in the family environment
- Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR), 2021